

การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยใช้แนวพุทธธรรม

The Significant Performance Strengthening of Students According to Core Curriculum for Basic Education in B.E. 2551 by the Buddhist Concept

วิระชัย ศรีหาพล*

ดร. ศักดิ์พล หอมนวนล**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้แนวพุทธธรรม พื้นที่การวิจัย เป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 3 แห่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้บริหาร และครูโรงเรียนละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน กลุ่มผู้รับการพัฒนา ได้แก่ นักเรียนที่ครูในแต่ละโรงเรียนเจาะจงคัดเลือก โรงเรียนละ 30 คน รวมทั้งหมด 90 คน ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยกำหนดไว้ในปีการศึกษา 2554 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบัน ครูและผู้บริหาร มีความเห็นว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนด้านการใช้ทักษะชีวิต และการแก้ปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุด ปัญหาที่พบ คือ เด็กส่วนใหญ่ขาดทักษะการทำงานบ้าน ที่เป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การกวาดบ้าน ล้างจาน ซักผ้า หุงข้าว เป็นต้น และต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการใช้ทักษะชีวิตเป็นลำดับแรก ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการคิด ความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี รองลงมาตามลำดับ

2. กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรมที่เหมาะสม มี 7 ขั้นตอน คือ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ กำหนดจุดเน้นในการพัฒนา สังเคราะห์พุทธธรรม กำหนดกิจกรรม นำไปปฏิบัติ และ วัดและประเมินผลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ

พุทธธรรม สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

* นักศึกษาลัทธิศรัทธาธรรมศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
E-mail: See_ks@hotmail.com

** อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)

Abstract

The purpose of this research was (1) to study the current conditions problems and needs, and (2) to strengthen the significant performance of students according to core curriculum for basic education in B.E. 2551 by the Buddhist concept. The areas of research were the 3 elementary schools in Udonthani Education Service Office Area 2. The key informants consist of executives and teachers at all 3 people, including 9 people. The group of selection students in each school amount 30 people in total 90 people. Research period in the academic year 2011. Research findings can be concluded as follows;

1. Current condition of the teachers and executive's opinion found that the performance of students as ability to use life skills and the ability to solve problems are the most important. The finding of problems from the direct experience of teachers, executives are the most children lack the skills to work as a daily routine that the past children were ever done such as sweeping the house, washing dishes, washing cloth, cooking rice and so on. Needs of teachers and executives are to provide students with the ability to use life skills come first, followed by the ability to solve problems, the ability to think, the ability to communicate and the ability to use technology, respectively.

2. The development of procedure of the strengthening the significant performance of students by the Buddhist concept can be concluded as follow; Study of the theory, Study the current conditions, problems and needs, The focus of development, Selection the Buddhist concept, Set the activities, Put into practice, Empirical measurement and evaluation.

Keywords

Buddha dhamma, Performance of students

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดวิสัยทัศน์ ให้มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย มีความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษ ต่อการประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีจุดหมายของหลักสูตรที่ชัดเจน ในประเด็นสำคัญ 5 ประการ คือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

วาทะที่เหมาะสม ย่อมเป็นที่เชื่อถือได้ของมหาชนทั้งปวง และจิตใจของผู้พูดอย่างถูกต้องเช่นนั้น ก็ย่อมสงบเย็นและมั่นคง เป็นที่ตั้งของความถูกต้องแห่งการกระทำทั้งปวงและเป็นการแสดงออกทางวาทะด้วย ความรู้ความเข้าใจถึงความถูกต้องของการพูดที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้พูดได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุด และถึงพร้อมในอริยมรรคอันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐ ประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (พระสมชาย ปโยโค, 2554, 4) พระรณพิมล หล่อตระกุล (2554) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ในกระบวนการเรียนรู้ของเด็กจะประกอบด้วย ศิล สมาธิ ปัญญาโดยธรรมชาติ หากได้รับแรงขับที่เหมาะสม เด็กย่อมสามารถพัฒนาตนเองได้ตามวัยอันควร นอกจากนี้พระดณัย อนาวิโล ได้ศึกษาหลักการประยุกต์ใช้พุทธธรรมในสถานศึกษา พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักสัปปริสรธรรม ๗ ว่าด้วยการครองตน เป็นธรรมของสัปปริสชน คือ คนดี ประกอบด้วย รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล หลักสังคหวัตถุ ๔ ว่าด้วยการครองคน เป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนให้สามัคคี ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอหรือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย และหลัก อิทธิบาท ๔ ว่าด้วยการครองงาน เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป และวิมังสา คือ ความไตร่ตรอง ซึ่งผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมทั้ง 3 นี้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษา (พระดณัย อนาวิโล, 2554, บทคัดย่อ)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพุทธธรรมเป็นเรื่องที่คนในสังคมจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญมากขึ้น หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งพุทธวิธีการป้องกันและจัดการกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ นานา ที่แฝงมากับพุทธธรรมนั้น ล้วนเป็นเรื่องที่ทันสมัย ใหม่เสมอ ส่งผลดีต่อผู้น้อมนำมาปฏิบัติได้ไม่จำกัดกาลเวลา ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยใช้แนวพุทธธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้แนวพุทธธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดสาระสำคัญ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

- 1.1 พื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2
- 1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 202 คน ครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 1,012 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 202 คน ครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 202 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

1.2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้บริหาร และครูโรงเรียนพื้นที่วิจัย จำนวน 3 โรงเรียน ๆ ละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน คีษานีเทศก์ จำนวน 1 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 2 คน และพระภิกษุ จำนวน 2 รูป

1.2.4 กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนรับการพัฒนา จำนวน 90 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนพื้นที่วิจัย จำนวน 3 โรงเรียน โดยเจาะจงคัดเลือก โรงเรียนละ 30 คน

2. เครื่องมือ/วิธีการที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรม SPSS for Windows ได้ผลลัพธ์ค่าความเชื่อมั่นที่ .8584 จากนั้นส่งให้กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน กลุ่มละ 202 ฉบับ ด้วยตนเองและจัดส่งทางไปรษณีย์

2.2 สทนากลุ่มย่อยผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 9 คนโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างซึ่งใช้ข้อมูลจากการสังเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนมาเป็นแนวทาง

2.3 นำผลจากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และผลจากการสนทนากลุ่มย่อยผู้บริหารและครูผู้สอนมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการเลือกพุทธธรรมในการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

2.4 ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มครู และผู้บริหารในโรงเรียนเป้าหมาย จำนวน 9 คน นำข้อค้นพบจากแบบสอบถามการสนทนากลุ่มย่อยผู้บริหารและครูผู้สอน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิมาพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

2.5 ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้แบบบันทึกการเรียนรู้ และแบบสังเกตพฤติกรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจด้วยการหาค่าร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรม และการจดบันทึก ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มครู มีจำนวนทั้งหมด 180 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 11 เพศชาย ร้อยละ 89 มีอายุระหว่าง 21- 30 ปี ร้อยละ 12 อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 49 อายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 29 อายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 61 และมีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 39

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มผู้บริหารมีจำนวนทั้งหมด 171 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 9 เพศชาย ร้อยละ 91 จำแนกตามอายุ มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 3.51 อายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 46.19 อายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 50.3 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 1.75 และมีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 99.25

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยใช้แนวพุทธธรรม

ตารางที่ 1

แสดงความคิดเห็นของครูที่มีต่อสภาพปัจจุบันของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ที่	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	ร้อยละ (คน)	แปลความหมาย
1	ความสามารถในการสื่อสาร	6 (11)	มีความสำคัญที่ 4
2	ความสามารถในการคิด	17 (30)	มีความสำคัญที่ 3
3	ความสามารถในการแก้ปัญหา	22 (40)	มีความสำคัญที่ 2
4	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	51 (92)	มีความสำคัญที่ 1
5	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4 (7)	มีความสำคัญที่ 5

n =180

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบัน ครู มีความเห็นว่า ความสามารถด้านการใช้ทักษะชีวิต มีความสำคัญ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา คิดเป็น ร้อยละ 22 และ ร้อยละ 4 มีความเห็นว่า ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความสำคัญ

ตารางที่ 2

แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อสภาพปัจจุบันของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ที่	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	ร้อยละ (คน)	แปลความหมาย
1	ความสามารถในการสื่อสาร	7 (12)	มีความสำคัญที่ 4
2	ความสามารถในการคิด	11 (19)	มีความสำคัญที่ 3
3	ความสามารถในการแก้ปัญหา	48 (82)	มีความสำคัญที่ 1
4	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	29 (50)	มีความสำคัญที่ 2
5	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	5 (8)	มีความสำคัญที่ 5

n =171

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีความเห็นว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา มีความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 48 รองลงมา คือความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ร้อยละ 29 และร้อยละ 5 มีความเห็นว่าคุณสมบัติในการใช้เทคโนโลยี มีความสำคัญ

2. ความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.1 เด็กส่วนใหญ่ขาดทักษะการทำงานที่บ้านที่เป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเด็กในสมัยก่อนเคยทำ เช่น การกวาดบ้าน ล้างจาน ซักผ้า หุงข้าว เป็นต้น พร้อมทั้งได้เสนอว่า พุทธธรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ควรประกอบด้วย อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 พระสงฆ์ ได้เสนอว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมทางกาย และวาจา แข็งกระด้าง ควรส่งเสริมให้เด็กมีสัมมาคารวะต่อครู ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ และจากการสนทนากลุ่มย่อยนี้ พบว่า ครูและผู้บริหารมีความต้องการให้พัฒนาความสามารถ คือสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยองค์รวม

2.2 การนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า หลักธรรมข้อ อริยสัจ 4 (ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค) ไตรสิกขา (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) การเจริญภาวนา ศีล วินัย และมรรคมีองค์ 8 (สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ-สัมมาวาจา-สัมมาอาชีวะ-สัมมากรรม-สัมมาวาจา-สัมมาสมาธิ-สัมมาสติ) เป็นพุทธธรรมที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

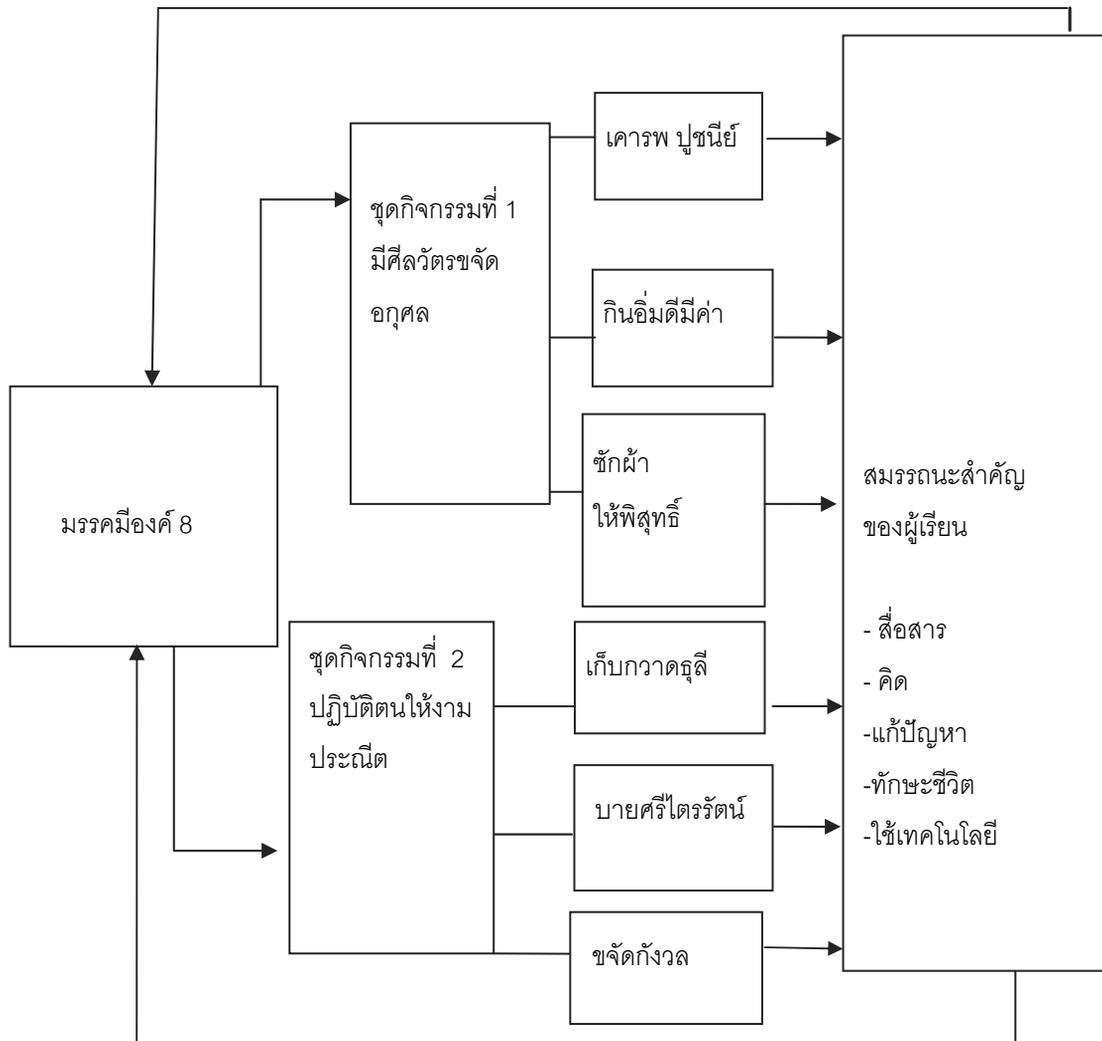
3. การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

พุทธธรรมที่บุคลากรในพื้นที่การวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เสนอมานั้นเป็นข้อพุทธธรรมที่อยู่ในกรอบของมรรคมีองค์ 8 (อริยสัจ 4) เมื่อได้ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัย ร่วมกับกลุ่มครู ผู้บริหารในโรงเรียนเป้าหมาย วางแผน กำหนดกิจกรรม กำหนดปฏิทินการปฏิบัติ ซึ่งได้ข้อสรุปที่การประยุกต์พุทธธรรม คือ มรรคมีองค์ 8 โดยสังเคราะห์เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนในชุมชนพื้นที่เป้าหมาย ได้ 6 กิจกรรม ดังนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 มีศีลวัตรขจัดอกุศล ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมเคารพพูนุชนีย์ กิจกรรมกินอ้มตีมีค่า และกิจกรรมซักผ้าให้พิสุทธิ

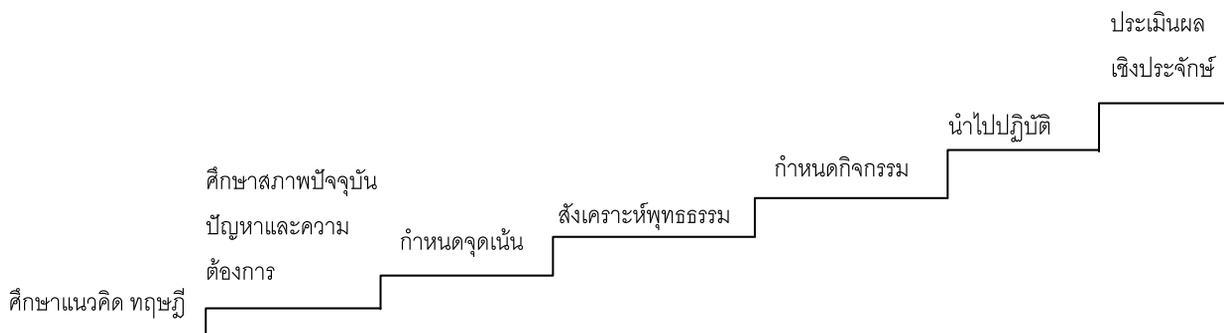
ชุดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนให้งามประณีต ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมเก็บกวาดตุลีสี กิจกรรมบายศรีไตรรัตน์ และกิจกรรมขจัดกังวล

ซึ่งจะแสดงฐานคิดที่มาของกิจกรรมตามแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 : แสดงฐานคิดที่มาของชุดกิจกรรม

เมื่อได้ดำเนินการให้นักเรียนทดลองปฏิบัติในภาคเรียนที่ 1 และ ภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2554 แล้ว ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนโดยการสะท้อนผลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง นักเรียน จำนวน 12 คน ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย ได้ข้อสรุป คือ การนำพุทธธรรมมาประยุกต์เป็นแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น เห็นคุณค่าของความเป็นท้องถิ่น จากวิถีธรรมชาติ มีมุมมองชีวิตที่เป็นสัมมาทิฐิ เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นกัลยาณมิตร มีความสมัครสมานสามัคคี มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันที่มีความซับซ้อนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะต้องใช้ทักษะชีวิตและสัมมาทิฐิอย่างมีประสิทธิภาพตลอดการดำเนินชีวิต และได้ค้นพบกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรมที่เหมาะสม 7 ขั้นตอน ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 : แสดงขั้นตอนของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แนวพุทธธรรมที่เหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูและผู้บริหาร ยังมุ่งประเด็นไปที่ผลสัมฤทธิ์ ซึ่งแยกส่วนกัน (บรรจบ บรรณรุจิ, 2554, สัมภาษณ์) สมรรถนะสำคัญเป็นเรื่องของความสามารถที่เกิดกับผู้เรียนจนกลายเป็นอุปนิสัยฝ่ายดี ยกตัวอย่างข้อค้นพบจากงานวิจัยประเด็นที่ผู้เรียนทำงานบ้านไม่เป็น หรือไม่มีทักษะการทำงาน เช่น การล้างจาน การกวาดบ้าน จะคาดหวังให้ผู้เรียนต้องล้าง ต้องกวาด ด้วยการสั่ง ออกกฎให้ทำ แล้วมาพิจารณาความสำเร็จที่เรียกว่าเป็นผลสัมฤทธิ์ โดยการนับจำนวนผู้ที่ล้าง ที่กวาด คงไม่ใช่แนวทางที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ตลอดชีวิต การจะให้ผู้เรียนรู้จักล้างจาน กวาดบ้านเป็นนั้น สิ่งสำคัญจะต้องถูกขับออกมาจากแรงผลักดันภายในของผู้เรียน โดยที่ครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ และเค้นพลังภายในของผู้เรียนออกมาให้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา ของ Spencer, L. M. & Spencer, S. M. (1993, 19-20) ที่ว่า ความสามารถของบุคคลนั้นเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยมีส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยลอยอยู่เหนือน้ำซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ง่าย สำหรับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำซึ่งเป็นส่วนที่มีปริมาณมากกว่านั้น เป็นส่วนที่ไม่อาจสังเกตได้ชัดเจนและวัดได้ยากกว่า และเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่า ซึ่งต้องการแรงขับที่เหมาะสมในการแสดงพฤติกรรม และสอดคล้องกับจิระประภา อัครบวร (2549, 21) ที่อธิบายว่า บุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานดีจะมีสิ่งหนึ่งที่เรียกว่าสมรรถนะ ซึ่งมาจากความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งจากงานวิจัย คือ ความต้องการให้เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความต้องการที่ครูเห็นว่ามีมากที่สุดที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพราะในปัจจุบันเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ถูกบังคับให้เรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ต้องเรียนให้ครบในรอบสัปดาห์ ช่องว่างที่จะช่วยบ่มเพาะเด็กให้เกิดความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตภายในโรงเรียน มีน้อยมาก การสอนของครูก็สอนตามตารางเน้นการให้ความรู้ แต่ขาดการฝึกฝน ถ้าขาดการฝึกฝนในเรื่องใด ๆ แล้ว การดำเนินชีวิตก็เป็นอยู่อย่างยากลำบาก ดังที่พระพุทธมคฺณภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553, 2-3) ได้เสนอแนะไว้ว่า “การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องเรียนรู้ ต้องฝึกทั้งหมด ซึ่งเป็นหลักการของพระพุทธศาสนาที่สอนตามธรรมชาติว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ ฝึกให้ดำเนินชีวิตได้ดียิ่งขึ้น จะได้มีความสุข มีชีวิตที่ดีงาม เป็นอิสระ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุขในสังคมและในโลก”

กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรม มีองค์ประกอบ คือ บ้าน วัด โรงเรียน และพุทธธรรม โดยให้นำหนักที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ต้องเกิดจากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และส่งผลไปถึงการดำรงชีวิตในครอบครัวของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553, 5) ที่อธิบายว่า “พอเด็กเกิดมาลืมตาดูโลก การศึกษาก็เริ่ม เด็กจะเห็นโลก และมองโลกอย่างไร ก็อยู่ที่พระพรหมคือพ่อแม่จะแสดงชักนำให้การศึกษาเดินหน้าไป การศึกษาเรื่องต่าง ๆ จึงต้องเริ่มต้นตั้งแต่ที่บ้าน โดยการนำของพ่อแม่ที่แน่แท้ว่าเป็นครูคนแรกของลูก” ซึ่งการศึกษานั้นจะต้องมีพุทธธรรมกำกับ ประจําใจ จะช่วยหล่อหลอมให้มีทักษะชีวิต คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สามารถเผชิญสถานการณ์อย่างเข้าใจ ความสัมพันธ์ ซึ่งจะส่งผลต่อการเกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเชิงประจักษ์ขั้นที่สุด

กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การวัดและประเมินผล จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะต้องทำในลักษณะทดลองปฏิบัติเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสน่ห์ เสาวพันธ์ (2554, 90) ที่ค้นพบว่า การวัดพฤติกรรมใฝ่ดีของผู้เรียน ที่สำคัญต้องให้ทดลองปฏิบัติ ในสถานการณ์จริง

สรุป

1. การพัฒนาให้เด็กมีความสามารถด้านทักษะชีวิตพื้นฐานเป็นเรื่องที่คนในพื้นที่ต้องการให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเด็นสำคัญเฉพาะในโรงเรียนอยู่ที่ตัวครู ครูควรจัดการเรียนรู้ด้วยบรรยากาศที่เป็นปัสัทธิ ผ่อนคลาย สงบเย็น สอดแทรกกิจกรรมเสริมความสามารถด้านการใช้ทักษะชีวิตพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน และที่สำคัญที่สุดครูต้องมีความพร้อม มีความรู้ ความเข้าใจ อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
2. การเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยใช้แนวพุทธธรรมนั้น สิ่งสำคัญคือโจทย์การวิจัย ปัญหา หรือความต้องการต่อมาจากคนในพื้นที่ และการปฏิบัตินั้นจะต้องทำอย่างต่อเนื่องจึงจะสามารถพัฒนาได้อย่าง สมบูรณ์
3. การวิจัยครั้งนี้ ให้ความสำคัญกับพื้นที่หรือชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นการนำไปใช้ในพื้นที่อื่น บางกิจกรรม ควรประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิระประภา อัครบวร.(2549). **สร้างคนสร้างผลงาน**. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์ (1996).
- ฉาน ตรรกวิจารณ์. (2550). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ**. คุษฏีนิพนธ์ สาขารัฐศาสตรศาสตรมหาวิทาลัยรามคำแหง.
- บรรจบ บรรณรุจี, รองศาสตราจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2554). สัมภาษณ์. 1 เมษายน 2554.
- พรรณพิมล หล่อตระกูล. (2554). **แนวคิดทางพุทธศาสนากับการพัฒนาเด็ก**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2554, จาก www.ramamental.com/pan/buddhist.htm
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก.
- พระดณัย อนาวินโด. (2554). **การประยุกต์ใช้พุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาย ปโยโค. (2554). **การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่. เสน่ห์ เสาวพันธ์. (2554). **การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยกระบวนการจิตตปัญญา**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุดรธานี เขต 2. กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล. (2553). **รายงานการอบรมสัมมนาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. อุดรธานี: สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543) **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____.(2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- Spencer, Lyle M. & Spencer, Signe M. (1993). **Competence at work : Models for Superiors Performance**. New York: John Wiley & Sons.